

1978

De druivenpersers

Ethiopië



Thema

God probeert het steeds opnieuw met mensen.

Het hongerdoek van Ethiopië bevat 5 beeldverhalen uit de bijbel:

- ♦ Kaïn en de broedermoord. - - - - - Wij zijn allemaal Kaïn.
- ♦ Noach en de zondvloed. - - - - - De nieuwe aarde als opdracht en belofte.
- ♦ Jezus en Zacheüs. - - - - - Meebouwen aan het Rijk Gods.
- ♦ Jezus geneest de zieken. - - - - - Ik ontferm Me over mijn volk.
- ♦ Jezus geeft de hongerigen te eten. - - - - - Ik ontferm Me over mijn volk.

Midden in het doek staat Jezus: de Dienaar van God.

De herinnering aan het lijden van Jezus
laat ook ons leven in de hoop van de opstanding.
We worden gewezen op onze verantwoordelijkheid:
ons te bekommeren om het lijden van anderen.

Overzicht hongerdoek

I broedermoord	II Noach en de zondvloed 1	III Noach en de zondvloed 2	IV Noach en de zondvloed 3
X Ik ontferm Mij over mijn volk 2	XI dienaar van God		V Jezus en Zacheüs 1
IX Ik ontferm Mij over mijn volk 1	VIII Jezus en Zacheüs 4	VII Jezus en Zacheüs 3	VI Jezus en Zacheüs 2

Kijkrichting

De Romeinse cijfers op het doek geven aan in welke volgorde het hongerdoek bekeken kan worden.

Te beginnen linksboven met de klok meedraaiend naar het midden van het doek.

Het doek toont bijbelverhalen, die elk uit één of meerdere taferelen bestaan.

Verder kijken

Het verhaal van de broedermoord (Gen. 4,1-11)

Tafereel I: Kaïn en Abel



De kunstenaar beperkt zich niet tot het schilderen van alleen de eerste broedermoord van Kaïn op Abel.

Kaïn staat model voor de mens. Abel betekent 'damp'. Zijn bloed doordrenkt de akker en schreeuwt naar God. In het tweede fragment komt dit beeld verkleind terug. De witte zittende figuur zijn wij zelf.

Hoe onschuldig is dit wit? Deze persoon doet alsof er niets aan de hand is, terwijl achter hem een mens wordt vermoord. Zelf moorden we niet, maar in ons hart dragen we heel wat vooroordelen mee. Andersdenkenden of mensen met een andere huidskleur, ver weg of dichtbij, rekenen we niet zo gauw tot onze broeders en zusters. We doen alsof het leed in de wereld ons niet aangaat. Ben ik mijn broeders hoeder? Het Ethiopische opschrift vermeldt: *Wij zijn allen Kaïn*.

Het verhaal van Noach en de zondvloed (Gen. 6-9)

Tafereel II: de wereld voor de zondvloed

Dit tafereel laat mensen zien, die alleen maar met hun eigen belangen bezig zijn. De donkere lucht verwijst naar de manier waarop mensen zich als individuen proberen te handhaven in het leven. Mensen die vooral hun eigen schapjes op het droge willen hebben en die niets van God willen weten. (Gen. 6,5-7) Mensen, die anderen afschrijven en laten vallen als een baksteen.



Een vergiftigde en weinig solidaire samenleving, die zich afkeert van haar Schepper.

De mensen durven niet met God in zee te gaan. Opvallend is dat God hen niet wegstuurt in de zin van 'uit mijn ogen'. Het gebaar van God is meer een terechtwijzing of een vingerwijzing, maar de mensen houden hun ogen afgewend van God.

Tafereel III: de wereld tijdens de zondvloed



Dit tafereel laat mensen zien die wel openstaan voor God. Maar ook Noach en de zijnen blijven ronddobberen in hun boot -nietig als een notendop-

temidden van de leegte in de wereld rondom hen.

De vraag aan ons is of wij wel kiezen voor God.

Zitten wij ook in die boot of blijven we aan wal?

Onmacht en onzekerheid, verwachting en avontuur ontmoeten elkaar in de boot op de stroom van het leven van iedere dag.

In de boot kijkt iedereen gespannen naar Noach: hangt van hem de toekomst af?

Het Hebreeuwse woord voor ark is **Tebach**. Tebach is ook de naam voor het rieten mandje van Mozes. Het betekent ook doods-kist. Daarmee zegt het verhaal, dat de mens door de dood heen moet gaan om tot leven te komen. Noach durft dat aan: tegen de stroom op blijven vertrouwen op God; God aan zijn woord durven houden.

Tafereel IV: de wereld na de zondvloed

Dit tafereel laat zien hoe de regenboog de chaos in de wereld scheidt van de nieuwe wereld: de donkere wereld boven de regenboog en de heldere kleurrijke wereld onder de regenboog.



Noach vouwt zijn handen uit dankbaarheid en kijkt naar de tekenen in de hemel. De regenboog herstelt de kloof tussen God en mens. God zet de mens op zijn oorspronkelijke plaats in de schepping terug.

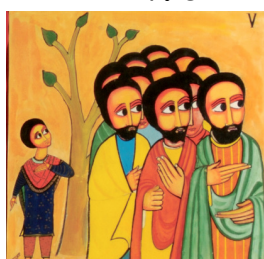
Een nieuwe wereld die voor ons een opdracht en een belofte inhoudt. (Gen. 9)

Gaan we een weg van bekering? Zijn we bereid om een nieuw verbond aan te gaan met medemensen, met de natuur en de schepping? Durven kijken naar deze nieuwe toekomst geeft mensen de kans om anders te leven: om je schouders te zetten onder die wereld, waar mensen als broeders en zusters samenleven.

De Ethiopische tekst bovenaan dit fragment verwijst naar Mat. 11,5: 'Blinden worden ziende en lammen gaan weer lopen, melaatsen worden gereinigd en doven horen, doden worden opgewekt en armen ontvangen het evangelie'. Letterlijk staat er: *de nieuwe aarde als een opdracht en een belofte*.

Het verhaal van Jezus en Zacheüs (Lc. 19,1-10)

Tafereel V: Jezus zoekt Zacheüs



De kunstenaar schildert de rijke tollenaar Zacheüs heel klein en weggestopt in de hoek.

Zijn medemensen keren hem de rug toe en staan hem als een muur in de weg. Zacheüs is niet gezien bij hen. Ze kijken hem met de nek aan. Dapper probeert hij toch iets van Jezus te zien.

De man rechts lijkt al te wijzen naar Jezus, die er aan lijkt te komen uit de richting van Jericho.

Tafereel VI: Jezus nodigt Zacheüs uit

Jezus reikt aan de rijke, maar machteloze Zacheüs onvoorwaardelijk de hand. De kunstenaar schildert Zacheüs angstig en hopen tegelijk;

Zacheüs is hier nog kleiner dan op de vorige afbeelding.

Zacheüs slaat zijn hand voor de mond.

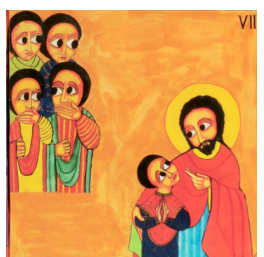
Hij kan de uitnodiging van Jezus niet vatten, maar hij gaat er onvoorwaardelijk en met genoeg op in.

Tussen de zeven uitlopers van de boom, wijst Jezus Zacheüs aan.



De Ethiopische tekst zegt: *deelnemen en deel hebben*.

Tafereel VII: Zacheüs ontmoet Jezus

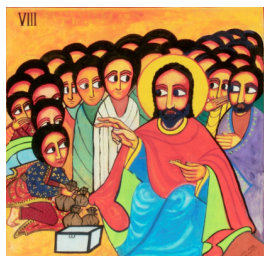


Zacheüs is thuis met Jezus in gesprek. Hij ervaart een bevrijdende omkeer.

De mensen achteraan mopperen: 'Bij een zondaar is Hij te gast'. Ze kunnen hun ogen niet geloven. Jezus kiest voor kwetsbare mensen. Jezus zet daarmee de boel op zijn kop.

Als je kiest voor de zwaksten, riskeer je de ergernis en weerstand van de mensen om je heen. De toeschouwers en mopperaars komen in tegenstelling tot Zacheüs niet tot een ommekeer.

Tafereel VIII: de ommekeer van Zacheüs



door de ontmoeting met Jezus is Zacheüs veranderd.
Zacheüs verbetert zijn leven en komt zo uit zijn isolement.

De muren vallen om. Wat hij door bedrog heeft verkregen, geeft hij terug aan wie het toekomt. (Lc. 19,8) Door zijn goede daden vindt hij weer zijn plaats in de menselijke gemeenschap.

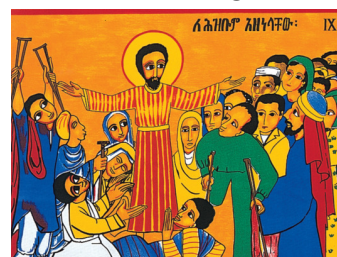
De ommekeer in het leven van Zacheüs krijgt een extra -toevallig?- accent, omdat dit verhaal een 'hoek' maakt rechtsonder: Zacheüs wijzigt zijn koers.

Ik ontferm Mij over mijn volk (Mc. 8,1-9;Mc. 8,14-21)

Tafereel IX: Jezus geneest

De kunstenaar toont Jezus,
die mensen serieus neemt en bekommerd is om mensen.
Jezus is afgebeeld als steunpilaar
voor iedereen die steun zoekt.

Arm, ziek, blank of kleurling, iedereen mag rekenen op Jezus.



We zien Jezus lammen genezen,
die nu weer een been hebben om op te staan. De lamme steekt zijn krukken in de lucht.

Op deze afbeelding zijn vele blinden te zien. In de andere afbeeldingen kijken mensen juist met grote verlangende ogen. Hier zijn maar enkele ogen geopend.
Hoe bereidwillig zijn wij zelf om anderen te helpen?

God vindt het niet beneden zijn waardigheid om zich te bekommeren om de armen en de hongerigen. Aan al die mensen die apart worden gezet, omdat ze iets 'mankeren', laat Jezus het heil van God zien.
Het Ethiopische schrift vermeldt: *Ik heb medelijden met Mijn volk.*

Tafereel X: Jezus deelt



Jezus verschijnt als iemand,
die zich de honger van de mensen aantrekt:
het verhaal van de wonderbaarlijke broodvermenigvuldiging.

Een jongen met twee vissen en vijf broden,
genoeg om duizenden mensen te eten te geven. Er bleven zelfs
nog vele volle korven over: teken van zegen en volheid.

Aan het begin en het einde van Gods weg bevindt zich menselijkheid.
Daar staat de echte menswording. Daar gaat het om gerechtigheid.
We moeten onze menselijke mogelijkheden -hoe beperkt die soms ook zijn-
benutten om ook zelf op wonderbaarlijke wijze brood te vermenigvuldigen.

Jezus roept mensen op met elkaar te delen. Delen van wat je hebt, is de mens waardig.
Je kunt het wonder van breken en delen voor elkaar waarmaken.
Pas dan mag je samen aan tafel zitten.

Rechtsboven een grote groep hongerigen, in een hoek gedrukt:
vol verwachting hopen ze ook een plaats aan tafel te krijgen.

De dienaar van God (Jes. 42,1-4; Jes. 49,1-6; Jes. 50,4-9; Jes. 52,13- 53,12)

Tafereel XI: Jezus in de druivenpers

Dit is het centrale tafereel van het hele doek.

Alle bijbelse verhalen
vormen een kring rond dit beeld.

De wijnpers wordt een kruis.

Het toont Jezus als de Dienaar van God (Jes. 50,4-9), die als een arbeider in de druivenpers het lijden van de mensheid en ons eigen lijden op zich neemt.



In het Ethiopische bijschrift bovenaan -*dienstknecht des Heren*- is Jezus degene die als een druif wordt uitgeperst. Hij is de mens die 'onze zwakheden op zich heeft genomen en onze ziekten heeft gedragen'. (Mat. 8,17)

Jezus is neergedrukt en uitgehongerd, gewond en vernedert, gepijnigd en bloedend.

Het lijkt alsof Hij er alleen voor staat: de lijdende dienstknecht.

In Jesaja 63,3 staat: '*Ik heb de perskuip alleen getreden en geen van de volken hielp me daarbij*'. Zijn handen wijzen naar het leed om Hem heen.

Deze boodschap van Jezus spoort ons aan zijn lijdensgeschiedenis
-*de anonieme lijdensgeschiedenis van de wereld*- niet te vergeten.

Rechts en links staan afbeeldingen van schendingen van mensenrechten en martelingen:



de schreeuw om gerechtigheid,
de handboeien,
de zieken,
een doornenkroon van prikkeldraad,
de tralies van een cel,
de elektrische stoel.

Jezus' bloed en het sap van de druiven verbindt de verschillende elementen met elkaar.

Zijn bloed wordt opgevangen in de wijnpersbak.

Deze bak laat het bloed van Jezus alle kanten op lopen
dwars door alle bijbelse taferelen heen.

De mens is op zoek naar de zin van het leven. Naar de zin en onzin van zijn bestaan.

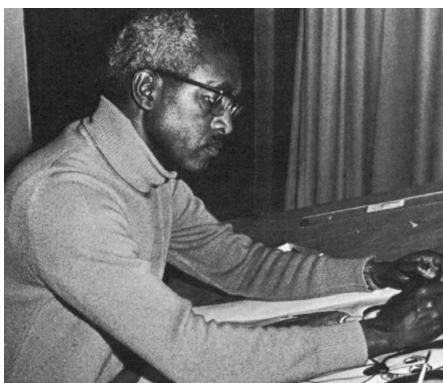
In hoop en vertwijfeling. Elke dag moet een mens keuzes maken. In solidariteit
zul je het lijden van nog niet bevrijde mensen op je schouders dienen te nemen.

Jezus was in elk geval iemand, die heeft laten zien dat het kan.

Dat vrede en gerechtigheid tussen mensen mogelijk is. Dat ondanks alle menselijk geknoei en onmacht het rijk van God op deze aarde mogelijk is. Niet voor niets blinkt rond de druivenpers een gouden gloed: de duisternis zal ooit overwonnen worden.

De kunstenaar

Alemayehu Bizuneh uit Addis Abeba, een orthodoxe christen, werd in 1934 in de provincie Hararge geboren.



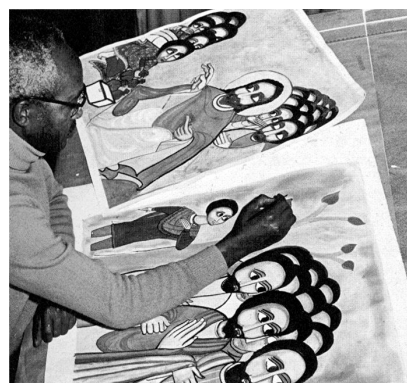
Behalve zijn vader, die als boer traditionele manden voor de maaltijden op het land versierde met tekeningen, hield niemand binnen zijn familie zich bezig met kunst. Zoals zoveel kinderen boetseerde hij figuren uit klei, schilderde hij graag mensen, huizen en taferelen uit het boerenleven. Nadat hij na zijn schooltijd enkele jaren had gewerkt op een kantoor in zijn woonplaats Hirna, werd hij in 1958 toegelaten tot de pas geopende Kunstacademie in Addis Abeba. Deze opleiding sloot hij na vijf jaar succesvol af.

Slechts onderbroken door twee tijdelijke studieverblijven in Parijs, werkte hij sindsdien bij het nationale museum van Ethiopië als beeldhouwer, schilder en restaurateur van oude kunstwerken.

Drie jaar voor zijn dood schilderde hij dit hongerdoek; niet op de traditionele Ethiopische manier, op geitenleer, maar gewoon op doek.

De kunstenaar heeft zelf ervaren -na de val van Haile Selassie- wat honger en armoede, onrecht en geweld betekenen voor het dagelijkse leven van mensen.

De laatste jaren van zijn leven was hij blind. Hij leefde in armoede als werkloze onderwijzer.



Zijn doek 'de druivenpers' is een beeldenbijbel, die een heilsgeschiedenis vertelt in een heilloze tijd.

Bizuneh was getrouwd en had drie kinderen. Hij was een rustige introverte man.

Hij schilderde volgens de eeuwenoude Ethiopische traditie.

Zijn kunstwerken ontleende hij aan zijn eigen levenservaringen, zoals de hartkwaal van zijn tweede kind en zijn eigen oogziekte.

Ethiopische schilderkunst

De eerste schilders in Ethiopië waren priesters en monniken, die in de 14^e eeuw begonnen met het versieren van heilige geschriften met afbeeldingen.

Deze boekschilderkunst beleefde in de 17^e eeuw een opbloei.

De motieven die geschilderd werden, werden zowel aan de bijbel als aan talrijke heiligenlegenden ontleend. De bijbelse figuren werden ondanks hun icoonachtige vormgeving gekleed in alledaagse Ethiopische kleding en ze werden afgebeeld met gebruiksvoorwerpen uit het gewone dagelijkse leven.

Bizuneh staat in deze schildertraditie. Hij schildert eenvoudig, bijna naïef.

Zijn personages zijn archetypes en tegelijk mensen van vlees en bloed, persoonlijk en vol gevoel.

Met hun felle lichte kleuren en hun archaïsche eenvoud raken ze de kijkers en maken hen betrokken.



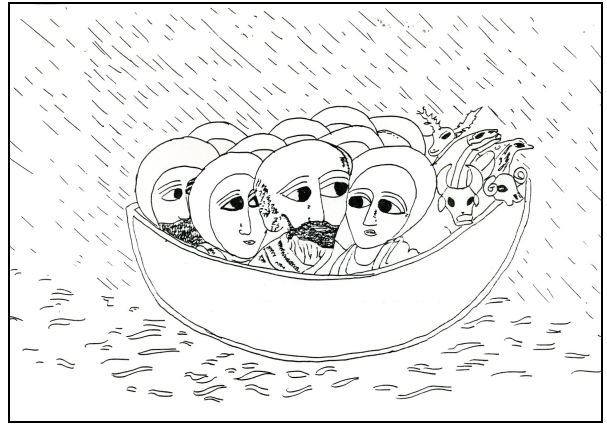
Meditatietekst

Barmhartige God,
Jij bent barmhartig en mild,
van toorn sta Jij ver af.
Jij bent vol rijke ontferming.
Als we Je gekwetst hebben, Heer,
hetzij door wat we zeiden,
hetzij door wat we dachten,
scheld het dan kwijt,
vergeef en vergeet het.

Kindermateriaal



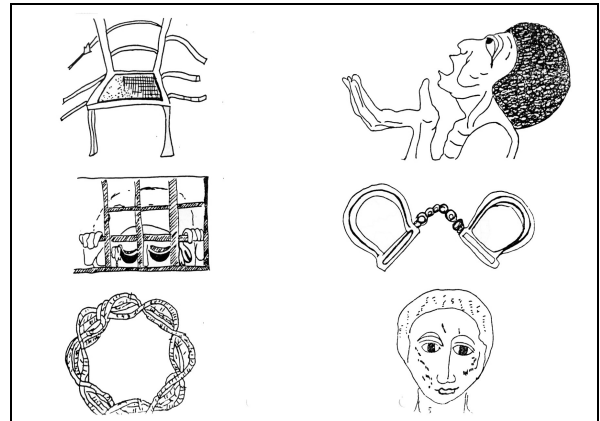
broedermoord



de zondvloed



ieder mag op Jezus rekenen



schending van de mensenrechten



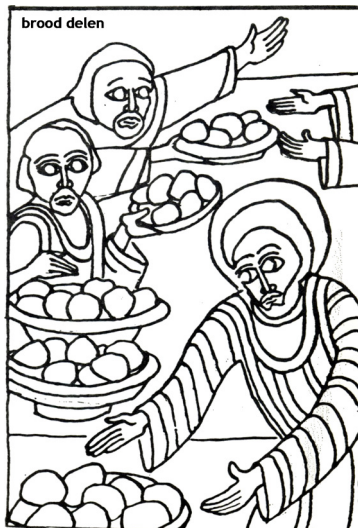
voor iedereen is plaats aan tafel



Jezus en Zacheüs



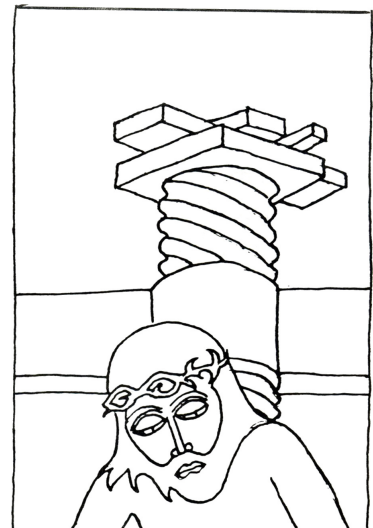
Dienaar van God



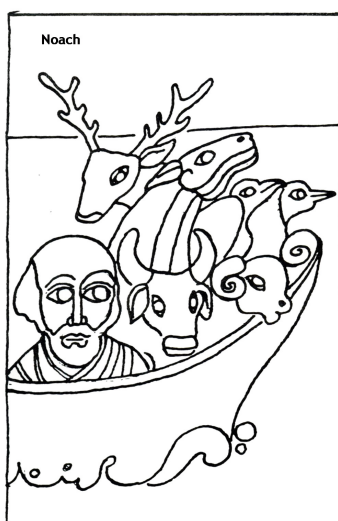
brood delen



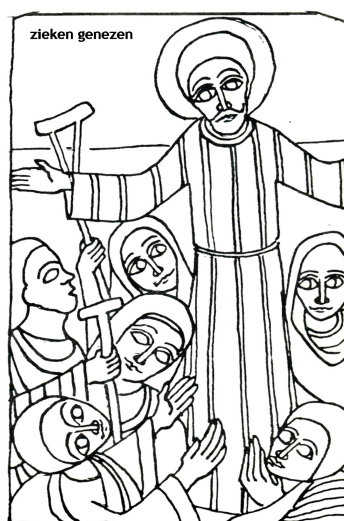
Kaïn en Abel



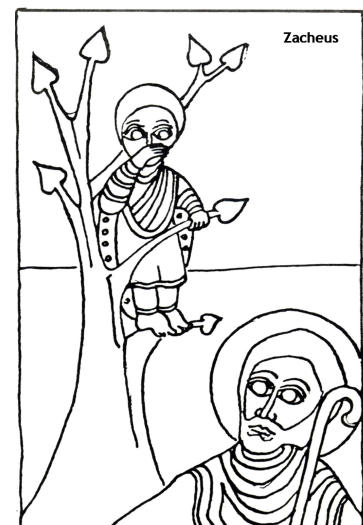
mee lijden



Noach



zieken genezen



Zacheüs